

Kapitola 6.

Syntetická či konstruktivní metoda

V naší cestě za poznáním přichází na řadu *pátá etapa*: Vyrovnání se s nevědomím je proces, technika a práce, kterou jsme nazvali *transcendentní funkce*, neboť představuje funkci, jež se zakládá na reálných a imaginárních či racionálních či iracionálních datech a tím překlenuje narůstající mezeru mezi racionálními a iracionálními funkcemi psýché. Transcendentní funkce má metodologický základ v *novém způsobu zacházení s psychologickým materiálem* (sny a fantaziemi). Na začátku pojednané teorie se zakládají výhradně na kauzálně-reduktivním postupu, který sen (či fantazii) vykládá částmi vzpomínek a skrytými instinktivními procesy. Oprávnění

i omezení tohoto postupu jsem již ukázal. Zmíněný postup dospívá ke konci v okamžiku, kdy se již snové symboly nedají redukovat na osobní reminiscence či směřování, to znamená, když se reprodukují obrazy absolutního nevědomí. Chtít tyto kolektivní ideje redukovat na osobní by bylo nesmyslné, ba dokonce přímo škodlivé, o čemž mě nemile poučila zkušenost. Obrazy či symboly absolutního nevědomí vydají svou hodnotu, jedině když s nimi pracujeme synteticky (nikoli analyticky). Zatímco analýza (kauzálně-reduktivní postup) symbol rozloží do jeho složek, syntetický postup symbol integruje do obecného a srozumitelného vyjádření. Syntetický postup není zrovna jednoduchý, a proto předkládám příklad, na němž celý proces vysvětlím.

Jedna pacientka, která se dostala do kritického bodu na pomezí analýzy osobního nevědomí a začínajícího reprodukování absolutního nevědomí, měla následující sen: *Chystá se překročit širokou bystřinu. Přes potok nevede žádná lávka. Snící však najde místo, kde se dá přebrodit. Ve chvíli, kdy se k tomu odhodlá, ji za nohu chytí veliký rak, který se skrýval ve vodě, a nedovolí jí kráčet dál. Snící se s hrůzou probudí.*

Asociace

1. *Potok*: tvoří těžko překročitelnou hranici – musím překonat překážku – pravděpodobně souvisí s tím, že postupuji tak pomalu, už jsem měla být na druhé straně.

2. *Brod*: možnost bezpečně přejít na druhou stranu – možná cesta – jinak je potok příliš široký. V analytické léčbě se naskýtá šance překážku překonat.

3. *Rak*: Rak ležel ve vodě úplně schovaný, předtím jsem ho neviděla – rakovina je přece strašná nemoc – neléčitelná (vzpomínka na paní X, která zemřela na karcinom) – rak je zvíře, které chodí pozpátku, jasně mě chce stáhnout do potoka – strašně mě svírá a já dostala hrozný strach – co mi tedy brání dostat se na druhou stranu? Aha – zase jsem měla velký výstup se svou přítelkyní.

S onou přítelkyní je to velice zvláštní. Jedná se o dlouholeté blouznivé, s homosexualitou hraničící přátelství. Přítelkyně se pacientce v mnoha ohledech podobá a je rovněž neurotická. Sdílejí výrazné umělecké zájmy. Pacientka je však z nich jako osobnost ta silnější. Kvůli přílišné důvěrnosti jejich vztahu je mnoho jiných možností života vyloučeno, obě jsou neurotické a navzdory ideálnímu přátelství si z důvodu vzájemné podrážděnosti dělají skandální výstupy. Nevědomí tak mezi nimi chce vytvořit

odstup, ale ony to nechtějí vidět. Skandál obvykle začíná tím, že jedna má pocit nepochopení ze strany druhé a dožaduje se, aby si více povídaly, načež se obě s velkým zápalem snaží spolu hovořit. Přitom samozřejmě velmi rychle dojde k nedorozumění, jež opět spustí scénu, hněvivější než předtím. Faute-de-mieux²³ hádka byla pro obě dlouho náhradním požítkem, kterého by se nerady vzdávaly. Zvláště moje pacientka se nedokázala po delší čas obejít bez sladké bolesti z toho, že ji její nejlepší přítelkyně nechápe, přestože ji každá scéna „k smrti“ vyčerpávala a již dlouho si uvědomovala, že toto přátelství skomírá a že pouze z falešné ctižádosti věří, že by se z něj ještě dalo udělat něco ideálního. Pacientka však již dříve měla exaltovaný a fantastický vztah k matce a po matčině smrti své city přenesla na přítelkyni. Existence homosexuálních fantazií je dostatečně doložena.

Analytický (kauzálně-reduktivní) výklad²⁴

Tuto interpretaci lze shrnout do jediné věty: „Dobře chápu, že bych měla přejít potok na druhou stranu

---

23 Protože po ruce nebylo nic lepšího (pozn. překl.).

24 Paralelní pohled na oba způsoby výkladu najdeme v Silbererově knize *Problémy mystiky a její symboliky*, kterou všude doporučuji.

(totiž vzdát se vztahu se svou přítelkyní), přesto bych byla raději, kdyby mě přítelkyně ze svých klepet (náruče) nepustila, to jest infantilně si přeji, aby mě matka znovu známým způsobem vtáhla do exaltovaného objetí.“ Nepřijatelnost tohoto přání spočívá v jeho silném homosexuálním podtónu potvrzovaném zjevnými skutečnostmi. Rak ji chytá za nohu, pacientka má přitom velké „mužské“ nohy. Vůči své přítelkyni hraje mužskou roli a má také odpovídající sexuální fantazie. Noha má, jak známo, falický význam. (Podrobné doklady v tomto směru u *Aigremonta*.) Celkový výklad tedy zní: Důvodem, proč od přítelkyně nechce odejít, jsou její nevědomá homosexuální přání. Protože se tato přání morálně a esteticky neslučují s tendencí vědomé osobnosti, jsou potlačena, a proto nevědomá. Její strach není nic jiného než potlačené přání.

Popsaná interpretace přirozeně znamená velice kruté znehodnocení pacientčina vypjatého vědomého idealismu ve věci přátelství. V daném momentu analýzy by však již pacientka takový výklad neodmítala. Určité skutečnosti ji už delší dobu přesvědčovaly o přítomnosti homosexuální tendence, takže svůj sklon dokázala otevřeně připustit, přestože jí to nebylo zrovna příjemné. Kdybych jí tedy popsanou interpretaci předložil v této fázi léčby, nenarazil bych už na žádný odpor. Nepříjemnost své

nechtěné tendence již překonala pochopením. Řekla by však: „Proč můj sen vůbec analyzujeme? Říká mi přece to, co už dávno vím.“ Celý výklad pacientce neříká vůbec nic nového, a proto je zcela nezajímavý a neúčinný. Na začátku léčby by byl nemožný, protože neobvyklá pruderie pacientky by jej za žádných okolností nepřipustila. „Jed“ porozumění se musí vstříkovat s nejvyšší opatrností a v co nejmenších dávkách, dokud nemocná pozvolna nedostane rozum. Když nyní analytický či kauzálně-reduktivní výklad nepřináší nic nového, nýbrž předkládá stále totéž v nejrůznějších variacích, přichází okamžik pro jiný interpretační přístup. Kauzálně-reduktivní proces má totiž určité nevýhody: 1. Nebere zcela v úvahu pacientčiny asociace. V tomto případě asociaci „rakoviny“ v souvislosti s „rakem“. 2. Fakt zvláštní volby symbolů zůstává nevysvětlený. Proč by se například přítelkyně-matka měla objevit zrovna jako rak? Pěkněji a plastičtěji by ji přece znázornila například vodní žínka („napůl ho stáhla, napůl potopila“ atd.). Stejně by posloužil také polyp, drak, had či ryba. 3. Kauzálně-reduktivní postup zapomíná, že sen je zcela subjektivní fenomén a že vyčerpávající výklad nemůže nikdy vztahovat raka na přítelkyni či matku, nýbrž pouze na subjekt, tedy na samu snící. Snící je celý sen, je potok, brod i rak, jinými slovy tyto jednotlivosti jsou vyjádřením

psychologických podmínek a tendencí v nevědomí subjektu.

Zavedl jsem proto následující terminologii: Interpretaci, která ztotožňuje snové obrazy s reálnými objekty, nazývám *interpretací na objektové rovině*. Proti tomuto výkladu stojí interpretace, jež každou část snu, například všechny jednající osoby v něm, vztahuje k samotnému snícímu. Tomuto postupu říkám *interpretace na subjektové rovině*. Výklad na objektové rovině je *analytický*, neboť *rozkládá* snový obsah na komplexy reminiscencí vztahujících se k reálným podmínkám. Interpretace na subjektové rovině je naproti tomu *syntetická*, protože odděluje substrát reminiscencí od reálných příčin, považuje je za tendence či složky subjektu a reintegruje je se subjektem. (V zakoušení nezakouším pouze objekt, nýbrž především a hlavně sám sebe, samozřejmě pouze tehdy, když ze svého zakoušení skládám účty.)

Syntetický či *konstruktivní interpretační postup*²⁵ rovněž vychází z chápání na subjektové rovině.

---

25 Jung: *Der Inhalt der Psychose*. 2. vydání. Jinde tento postup označuji jako „hermeneutickou“ metodu. Viz Coll. Pap. on Analyt. Psych. II Ed. 1917.